

najstrožem smislu nalazi se samo tamo gdje je nekom biću predmet njegov rod, njegova bit“ (L. Feuerbach, Izbor . . . , I. c., str. 49). Taj „socijalistički čovjek“ „zna“, za razliku od „predstavljanja“, on „umski misli“, za razliku od apstraktivnog mišljenja, i ujedno zbiljski živi (I. c., str. 546), *doista* jest, za razliku od prividnog života zoologijskog, pojedinačnog, fizičkog individuuma²³. „Svoje rođenje (Geburt) samim sobom“ — valja se ovdje sjetiti na početnu, citiranu ontologijsku definiciju Marxovu — „svoj proces nastajanja“ on zahvaljuje sebi samom, on je spontano rađanje (generatio aequivoca), on sam sebi daruje i ispostavlja tu-bitak, on sam sebe rađa i tvori u povijesnom, ne u fizičkom smislu riječi, on je sam svoj početak i svoj kraj, on je u sebi smisljeno zatvoren²⁴.

Slijedeće mjesto u tekstu htjeli bismo posebno akcentuirati: „Za socijalističkog čovjeka cijela takozvana povijest [u koju u to vrijeme Marx sasvim jasno uključuje i prirodnu povijest, ukoliko je relevantna za eminentno povijesno zbivanje, V. S.] nije ništa drugo nego tvorenje [ili: rođenje; akt rođenja, Erzeugungsakt, V. S.] čovjeka *ljudskim* radom, nego bivanje prirode za čovjeka . . .“ (ibid.,

²³ Sve to Marx stilsko-terminologijski obuhvaća obratom koji podsjeća na Hegelov an-und-für-sich: den sozialistischen Menschen . . . ist . . .“ itd. (I. c., str. 546).

²⁴ Odatle se na ovom mjestu u Rukopisima (I. c., str. 546) javlja i distinkcija „komunizma“ i „socijalizma“, u smislu komunizma kao prelaza, kao realnog zbivanja, kao onog što je na putu k onom što *doista* jest, a to je „socijalistički čovjek“, pa se „komunizam odnosi spram privatnog vlasništva kao ateizam spram transcendentnog boga“. Oboje su samo negacija, a „pozitivno“ stajalište je „socijalizam“ kao „pozitivna samosvijest“ „zbiljskog života“, pozitivne, ukinućem privatnog vlasništva više ne posredovane „zbilje čovjeka“. Zato komunizam „nije cilj ljudskog razvoja“ nego samo „nužni lik i energički princip bliže budućnosti“ (ibid.).